

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50)

Statskontoret kommenterar i remissvaret betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Vi begränsar remissvaret till de förslag och bedömningar i betänkandet som rör riktade statsbidrag och statsförvaltningens organisering samt vissa förslag och bedömningar som rör det kommunala utjämningsystemet ur ett övergripande effektivitetsperspektiv.

Statskontoret instämmer i kommitténs förslag om att huvudregeln för statens ekonomiska styrning av kommuner och regioner ska vara generella statsbidrag, att skärpa Regeringskansliets beredningsrutiner för att utforma riktade statsbidrag, att riksdagen bör anta principer för hur regeringen ska använda riktade statsbidrag, att minska antalet riktade statsbidrag och att förändra det kommunala utjämningsystemet för att ta större hänsyn till förutsättningar och behov. Vi instämmer inte i kommitténs förslag om att inrätta ett nytt särskilt organ för kommunal effektivitet och att öka resurserna till Rådet för främjande av kommunala analyser.

Hur stora olika ersättningsnivåer ska vara i utjämningsystemet och vilka faktorer som ska utjämnas faller inte inom Statskontorets kompetensområden. Vi tar inte heller ställning till hur stor omfördelningen bör vara mellan kommunerna och mellan regionerna.

Riktade statsbidrag bör användas mer restriktivt och utformas för att minimera administrativa kostnader (avsnitt 4.2.4 och 4.3.2)

Kommitténs förslag och bedömningar i denna del går i allt väsentligt i samma riktning som Statskontorets tidigare förslag.¹

¹ Statskontoret. (2022:9). *Administrativa kostnader i kommunsektorn – En analys av statens styrning av kommuner och regioner.*

Statskontoret instämmer i kommitténs förslag om att statsbidrag till kommuner och regioner som huvudregel ska vara generella. Statskontoret delar också kommitténs bedömning att riksdagen bör anta principer för när regeringen ska ha möjlighet använda riktade statsbidrag. Vi instämmer i att riktmärket bör vara att ingen kommun eller region får mindre än 100 000 kronor i bidrag av ett enskilt riktat statsbidrag. Vi har tidigare konstaterat att de minsta riktade statsbidragen kan vara svåra för mindre kommuner att använda till meningsfulla insatser.²

Statskontoret instämmer också i förslaget om att skärpa beredningsrutinerna för hur riktade statsbidrag införs. Vi delar kommitténs uppfattning om vilka kriterier som bör vägleda regeringen vid utformningen av riktade statsbidrag, vi vill dock framhålla att om kommunsektorn ska kunna använda medlen på ett genomtänkt sätt är det ofta nödvändigt att introducera riktade statsbidrag med god framförhållning.

De riktade statsbidragen bör bli färre (avsnitt 4.5)

Statskontoret instämmer i kommitténs förslag om att inordna 17 riktade statsbidrag i det generella statsbidraget till kommuner och regioner. Statskontoret anser att antalet riktade statsbidrag bör minska betydligt i syfte att hålla nere statens och kommunsektorns administrativa kostnader.³ Kommitténs förslag är en bit på vägen mot den målsättningen, men vi anser att regeringen bör kunna hitta fler riktade statsbidrag att lägga samman eller inordna i det generella statsbidraget.

Försöksverksamhetskommittén föreslog en försöksverksamhet där 14 små kommuner i stället för ett trettiotal riktade statsbidrag ska få ett enda statsbidrag utan krav på särskild användning eller ansökan.⁴ Försöksverksamhet i syfte att lägga samman riktade statsbidrag kan vara ett sätt att komma längre i att minska antalet riktade statsbidrag.

Utjämningsystemet bör uppdateras för att spegla verkligheten (avsnitt 6.2.1, 6.3.3, 6.4.3, 6.5.3, 6.6.3, 6.7.3, 6.8.3, 7.2.3, 7.3.3)

Statskontoret instämmer i kommitténs förslag om att förändra utjämningsystemets olika delmodeller i syfte att omfördelningen i större utsträckning ska återspegla skillnader i förutsättningar, behov och verksamhetskostnader. Vi delar kommitténs uppfattning att utjämningsystemet i större utsträckning bör ta hänsyn till faktorer som småskalighet och socioekonomi som påverkar möjligheterna att bedriva effektiv kommunal verksamhet.

² Statskontoret. (2023:7). *Att styra de självstyrande – En analys av statens styrning av kommuner och regioner.*

³ Statskontoret. (2022:9). *Administrativa kostnader i kommunsektorn – En analys av statens styrning av kommuner och regioner.*

⁴ SOU 2023:94. *Förändring genom försök – Försöksverksamhet i den kommunala sektorn.*

Att utjämningsystemet i någon mening kan anses bli mer komplicerat med fler och mer finfördelade delkomponenter ser vi som underordnat att systemet utjämnar mer korrekt samt är transparent och möjligt att uppdatera.

Statskontoret avstår från att ta ställning till övriga föreslagna förändringar av det kommunala utjämningsystemet.

Det behövs inget nytt särskilt organ för kommunal effektivitet (avsnitt 15.4.4)

Statskontoret avstyrker förslaget om att inrätta ett särskilt beslutsorgan för att pröva frågor om stöd till enskilda kommuner och regioner för att främja effektivt resursutnyttjande. Vi anser generellt att regeringen bör vara restriktiv med att inrätta nya särskilda organ och först bör pröva andra tänkbara alternativ.⁵ Om kommitténs förslag om stöd och mer riktade statsbidrag för effektivisering är efterfrågade av kommuner och regioner anser Statskontoret att regeringen i första hand bör använda sig av redan befintliga initiativ utan att inrätta fler särskilda organ.

Som kommittén nämner i sitt betänkande har regeringen inrättat Delegationen för kommunal ekonomi i balans vid Kammarkollegiet (Kommundeleigationen). Kommuner med svag ekonomi har kunnat vända sig dit för att ansöka om riktade statsbidrag för omstrukturerings- och effektiviseringsåtgärder. Tillväxtverket har också fördelat två riktade statsbidrag till kommuner med särskilda utmaningar kopplade till sin befolkningsutveckling. Vi bedömer dock att dessa initiativ först behöver följas upp och utvärderas om hur väl de uppfyller sina syften, vilket med fördel kan ske samlat.

I andra hand bör regeringen använda sig av länsstyrelserna, som regeringen har angett ska vara statens primära kontakt gentemot kommunerna.⁶

Fler kommunala jämförelser är inte effektiv användning av offentliga medel (avsnitt 15.4.5)

Statskontoret avstyrker förslaget om att öka statens bidrag till Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Vår uppfattning är att kommuner och regioner redan har tillgång till fler uppgifter, jämförelser och analyser än de har möjlighet att tolka och omsätta i verksamheterna. Det är inte tydligt för oss hur mer resurser till RKA i praktiken ska förbättra förutsättningarna för kommuner och regioner att använda offentliga resurser mer effektivt.

RKA är en ideell förening som bildades i samarbete mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Statskontoret anser att RKA bör utvärderas i syfte

⁵ Statskontoret. (OOS 2023). *Myndigheternas särskilda organ – Vad, hur och varför.*

⁶ Prop. 2009/10:175.

att få en bild av i vilken utsträckning verksamheten bedrivs ändamålsenligt och resurseffektivt.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Erik Nyberg, utredare Jonathan Larkeus (föredragande) och utredare Lisa Hörnström-Bokerud var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Jonathan Larkeus